

MALI ISTRANIN

Daleko tamo na istoku čamio je narod jedan mali, narod Izrailjev, u ropstvu bahatoga Rimljanina. Razni prefekti, namjesnici rimski, tiskali ga i tlačili, oskvrnjivali hramove Gospodnje, gazili svetinje njegove.

Ali narod, iako slab i upokoren, nije nikada malaksao, nikada prestao vjerovati. Čekao je Boga svoga i Gospodina, Mesiju otkupitelja, da se rodi i izbavi ga svih patnja i poniženja, osveti sve nepravde i zla, što mu ih silnik i gospodar rimski zadavao.

Vjerovao je čvrsto, živo, nepokolebivo.

U nijednoga naroda, što ga povijest pamti, ne bijaše veće vjere u otkupljenje i oslobođenje, no što bijaše vjera u sinova Izrailjevih.

I ta ga je vjera spasila.

Rodio se Mesija. Jedne noći, prije ravnih tisuću devet stotina i trideset i dvije godine. Na tamnom je nebu bljesnula sjajna zvijezda. Zabrujili su andeoski zborovi Njemu novorodenom, u slavu. Mudraci sa dalekih strana pohrlili su, da Mu se poklone i daruju Ga.

A On ne bijaše silan i moćan kralj u štatici, na slami oštroj i u jaslama ga pripit povila Majka.

A ipak snaga Njegova bijaše tolika, da je sama vjera u Njega potresla temelje silnoga Rima, rastočila mu svu snagu i svemoćno se rimsko gospodstvo raspalo, trulo, u prah oboreno. Sa svim svojim cezarima i silnim legijama.

Smrvio ga Veliki sin toga maloga, preziranoga i gaženoga naroda, malo ono dijete, koje se u jaslama rodilo, a kasnije bilo od tog gordog Rimljanina sramotno i na križ pribijeno.

Povijest se obnavlja... Pamtimo to... I ne prestanimo nikada vjerovati. Mi vjerujemo. I danas, u dane općega bezglavlja, beznada i smućenosti, kad je vjera mnogih skoro sasvim malaksala, mi vjerujemo još življe još čvršće.

Vjerujemo u spasenje i otkupljenje Istre naše, vjerujemo u bolju i ljepšu budućnost cjelokupnog naroda našeg . . .

Mi još vjerujemo u Boga Vječne Pravde.

Još vjerujemo u ničim okaljane Zastave slave, koje će krenuti samo naprijed i nikada natrag.

Živo vjerujemo da će biti sretna sva, sva ova Lijepa naša domovina.

I u toj vjeri, koja će nas jedina moći održati, jedina spasiti i nas i one naše drage mučenike dolje, mi želimo svoj braći ovdje i tamo, svoj djeci ovdje i tamo, uzdanici našoj ugodan i

SRETAN BOŽIĆ!

Ernest Radetić

Božićni san male Zdravke

»Pripazićeš, Zdravko, na kuću dok se ja vratim« rekla je majka svojoj kćerki. »Pazi da u peći vatra ne utrne. Metni kuhati grah za večeru. Nešto ću se kasnije vratiti, jer je Badnjak pa imade više posla«. Mati ode trgovcu gdje je posluživala i tako prehranjivala sebe i dijete.

Zdravka je ostala sama u maloj slamnjari, kojoj se od starosti naherio krov, a ona se nagnula napred kao da je posrnula pa će pasti.

Vani je padao gusti snijeg. Kao da su veliki komadi pamuka lepršali po zraku, lovili se i slagali na zemlju. Zemlja je poprimila svečani božićni izgled. Zdravka sjedne na stočić kraj tople peći. Cijele je godine skupljala odbačeni srebrni i zlatni papir u kojem su bili zamotani fini bonboni. Od toga je papira sada izrezivala zvjezdice i lančice i kitila jelovu grančicu zataknutu za Bogorodičinu sliku. Kad je grana bila okićena i Zdravka je iz podaljega promatrala kako se sjaji, učini joj se da se Bogorodica milo smješila.

Spustio se mrak. Po kućama se palile svjetiljke. Andeo Svjetlouša letio je od zvjezdice do zvjezdice i u svakoj pripalio svjetlo. Nebeski je svod planuo u sjaju. Majka se kasno vratila s posla. Donesla je Zdravki kolača od trgovčeve gospode.

»Ajde, Zdravko, da i mi sve priredimo za sjutrašnji dan« reče majka. Spremile su i očistile izbicu, a onda su večerale. Poslije večere reče majka: »Već je kasno, dušo, legni a ja ću da ti operem i zakrpam tu haljinicu za sjutra.« Zdravka legne a mati je sjela do njezina uzglavlja i krpala.

»Da znadeš, Zdravko, kako je Božić donesao lijepih igračaka trgovčevoj Miri i Branku. Mira je dobila veliku bebu, koja može spavati i zavti »Mama« a Branko drvenoga konjica, sablju i bubanj«, pričala je majka.

Zdravka tužno uzdahne: »Oh, da je meni takova beba! Ućuta časak pa nastavi: »A zašto smo mi, majko, tako siromašne? Zar nas je dragi Bog zaboravio? Zašto on jednima i suviše daje a drugi se dave u oskudici?« Krupne joj se suze kotrljale niz lice.

»Spavaj, dušo, spavaj!« brisala joj majka suze neće Bog zaboraviti niti nas sirote« mirila je a sama je kradomice otirala suze.

Od nježnog dodira majčine ruke osjeti Zdravka slatki umor. Bijela koprena ovijala joj se oko glave, navlačila na oči a one se zatvarale. Par puta pokuša da ih silom otvori, ali uzlud. Bile su teške kao olovo. Usne.

Kroz zatvorene vjede osjeti jaku svetlost koja joj bode oči i probudi se. Njezina je sobica bila sva rasvjetljena kao izlozi velikih dućana sada pred Božić. Do uzglavlja joj stajo je bijeli andeo zlatnih krila. Milo joj se smješka i reče: »Ja sam tvoj andeo čuvar. Poslala me Bogorodica po tebe da u raju proslaviš Božić!« Glas mu je bio sladak kao pjesma a ruke kao baršun meke. Polete. Plovili su »kumovskom slamom« koja se obasjana svjetlošću zvijezda sjajila kao zlatna maglica. Prošli su kraj mjeseca koji je Zdravki prijazno kimnuo glavom i letjeli između sjajnih zvjezdica. Zdravka je vidjela i druge anđele koji su nosili u naručaju

djecu. Čim su se više uzdizali svjetlost je bila jača. Iz daljine se čula divna glazba. »Tu smo« reče anđeo. Spuste se na jednu zvjezdicu. Zdravka si je zamišljala zvjezdice kao malene plamičke što na nebu sjaju, pa se sad začudila da je ta zvijezda upravo kao i naša zemlja kada se kupa u nježnom mjesječevom sjaju.

Zvijezda je bila obraštena zelenom travom mekanom kao svila. Pred njima se pružila široka, ravna cesta s obje strane zasadena drvećem osutim jarkim cvjetovima. Ti su cvjetovi lagano treperili i širili divne zvukove koji su se slijevali u prekrasnu pjesmu Svevišnjemu. Podu tim putem i dođu do velike palače od prozirnog plavog kamena u kojem se prelijevao zvjezdani sjaj. Uspnu se širokim stepenicama i dođu u veliku dvoranu. Dvorana je bila puna malih anđelića i djece uboge kao i Zdravka. Kod svakog djeteta stajao je anđeo čuvar. Sredinom dvorane pružio se dugačak stol kreat raznim voćem, najfinijim bonbonima, kolačima i drugim biranim jelom. U jednome kutu stajala je velika jela okićena biserjem.

»To biserje« reče Zdravki anđeo »to su sirotinjske suze prolivene ove svete noći. Vidiš li onu veliku, sjajnu suzu na vrhu? Ono je tvoja suza koju si prolila večeras u krevetu, kada ti je majka pričala o velikoj Mirinoj bebi«. Tek što je to anđeo izgovorio zapjevaše svi anđeli: »Bogorodici u čast«.

Među njih je došla Bogorodica. Blago joj se lice smiješi: »Ne bojte se, dječice! Ja sam Majka tužnih i nevoljnih. Hoću da vam u teškom vašem životu priredim barem jedan radostan časak. Uzmite i jedite. To je za vas priređeno!«

»Ah, kako je to divno!« uzdahne Zdravka »tako lijepo može biti samo u raj!«

Djeca se brzo udomaćila. Razmiljila se po cijeloj dvorani; biraju jela sa stola i veselo čavrljaju. Natrpali si i džepove i pregačice a sto jednako pun. Kad se dječica najela reče im Bogorodica: »A sada, moja dječice, pod jelom su darovi za vas. Vaš anđeo pokazaće vam čije je koje«. Anđeli povedoše djecu k jeli.

»Hodi« reče Zdravki njezin anđeo i povede je.

»Ovo je tvoje!« pokaže joj veliku lutku. »Uzmi je!«

Zdravka je uzme. Ruke su joj drhtale od uzbuđenja.

»Je li to zbilja moje?« nije vjerovala Zdravka, a kada joj anđeo potvrdi glavom, pritisne lutku na svoje grudi a ona zaviče »Mama!«

»Idem je pokazati svojoj majčici!« reče Zdravka a onda se sjeti: »A gdje je moja majčica? Molim te, dragi anđele, odvedi me natrag mojoj majčici!« Udari u plač: »Majčice! Majčice!« »Tu sam, dijete moje, ne boj se!« čula je tako poznati glas svoje majčice.

Probudila se. Kod njezina uzglavlja sjedila je majčica i krpala haljinicu. Zdravka joj ovije ruke oko vrata: »Kako sam lijepo sanjala, majčice! Samo da si još i Ti bila tamo!«

»Dok tebe majčice imam nisam sirotica!«

Radoslav Kovač

Kada legnem

Kada legnem, baka sjedne
Meni podno mojih nogu,
I uči me: »Hajde hrano
Pomoli se dragom Bogu!»

Tada počne pričat priče
Pričajući uspava me,
I znak križa u spavanju
Meće moja baka na me.

Poljubi me žarko, toplo,
— Tko će bolje bake znati!
Kroz prozorčić tad mi mjesec
Počne čelo milovati . . .

Našice

Blaž J. Krunić

Markov dinar

U selu je bilo proštenje. Pred crkvom su se nanizali licitarski šatorima. Pod šatorima lijepe urice, bebice i konjići. Svega je bilo pod tim šatorima.

Majka je svome sinu Marku dala posljednji dinar, dozvolila mu da ode u selo i da si za taj dinar kod licitara kupi maloga konjića.

U grabi kraj ceste pred crkvom sjedio je prosjak bez obih nogu. Pred njim je bio poderan šešir. Prosjak je pjevajući prosjačku pjesmu molio milostinju. U pjesmi je spominjao svoju daleku zarobljenu zemlju i svoje modro more. Suze su mu navirale na oči kada je spominjao svoje more.

Ljudi su prolazili kraj prosjaka. Slušali su časak njegovu pjesmu, a onda krenuli dalje na proštenje. U šešir mu nijesu bacili ništa.

Mali se Marko ražalio nad prosjakom kada je slušao njegove pjesme. Iz džepa je izvadio dinar i spustio ga u poderani šešir prosjaka. Mali Marko nije otišao u selo na proštenje, nego se je bez licitarskog konjića vratio kući.

Andrija Sraka, učenik osnovne škole u Bednji.

ODLIKOVANI KROJAČKI SALON ZA GOSPODU

A. Slavec

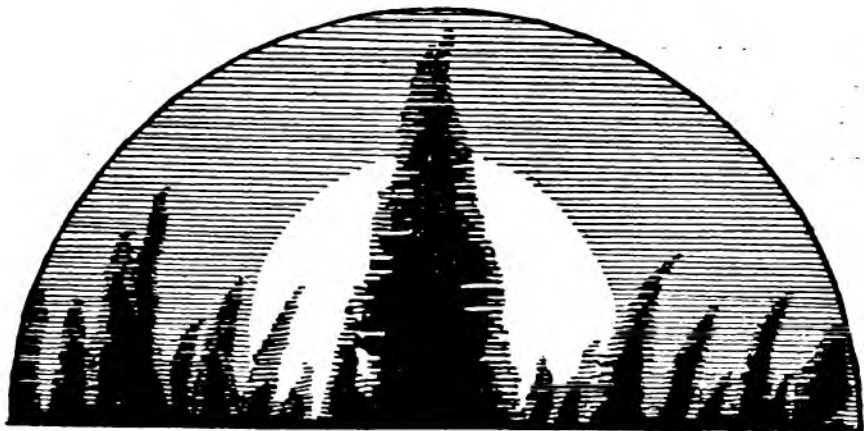
Z A G R E B

MESNIČKA 1

TELEFON 7443

Veliko skladište najmodernijih prvorazrednih engleskih štofova

Bez svoga ognjišta

(Božićnja priča »Malog Istranina«)

Padale su velike pahulje snijega. Zaustavljale se na širokim igličastim granama visokih jela. Padale su po bregovima, dolinama, krovovima . . . Padale su tiho i i nečujno, kao da su se bojale da nebi probudile nekoga iz lakoga sna . . .

Pas se je zavukao u svoju kućicu. Zgurio se da mu bude toplije i zaspao je na toplom slamnatom ležaju. Krava u staji mirno je preživjela i katkada jezikom pogladila svoje tele . . . Ptica je čučala u svom toplom gnijezdu na posteljici iz mekanih pahuljica svoga perja . . . Svako je imao svoj topli dom. Svaka životinjica svoj topli ležaj . . . I zemlja je usnula pod svojim sniježnobijelim plaštem . . .

Badnjak je. Ponoć. Probudila se crkvena zvona. Zvone. — Pred nama maleni istarski gradić. Kroz prozore prosuli se široki pramenovi svjetla. Ljudi hrle u crkvu. Među njima je dijete. Boso je. Odrpano je i gladno. Ono je došlo iz svoga malenog seoceta. U njegovom seocetu su nekada na današnji dan kroz male prozorke žmirkala svijetla malenih uljanica obješenih iznad gonjišta. Na ognjištu je praskala vatra nekako svečanije nego u ostale dane. Ali danas nema ni te uljanice iznad ognjišta, a ognjišta su ugasla . . . Selo kao da je usnulo, kao da je mrtvo . . . Ali ne! Selo ipak nije usnulo. Kraj ugašenih ognjišta u mraku sjedi baka. Skupila je unučad oko sebe i šaptom im priča o djetetu, koga je Djevica rodila u Betlehemskejštalici. Umotala ga u svoje haljine i položila u jaslje pune sijena. A zvijezda neka sjajna obasjala je Dijete, a anđeli su nad njegovim uzglavljem raširili svoja krila i pjevali neke sitne pjesmice. I Dijete se je smiješkalo razdragano svijetlom zvijezde i sitnom pjesmom anđela. A ljudi: seljaci i pastiri su dolazili i gledali Dijete, I smješak malenog Djeteta, svijetlo modrikaste zvjezdice i sitna čudna pjesma anđela napunjala je njihove oči, uha, srca . . .

Boso dijete ne razumije jezika tih ljudi, koji prolaze kraj njega. To su neki stranci. Došljaci, koji su napunili taj gradić. Talijani su.

Boso dijete proviruje kroz sjajno rasvjetljene prozore. Na jelo-
vim grančicama unutra kraj prozora bliješte stakleni nakiti. Iz ugri-
jane peći katkada zaškri tisuću iskara. Boso dijete zaboravlja na
studen snijeg i na drhtaje, kojima katkada zadržta od zime. Pred
tolikim blještavilom mora katkada zaklopiti oči. Omamljuje ga. Djeca,
koju vidi unutra u sobi, vesela su. Nestašna su. Smiju se. Govore ne-
kim tuđinskim jezikom.

Zvona zvone sve jače. Majka njihova oblači im tople vunene
kapute, kape, rukavice . . . Izlaze na ulicu. Ne osjećaju studeni. Ve-
sele se snijegu . . .

A i u crkvi je bosome djetetu ove noći sve strano. Nema više
onoga staroga sijedoga svećenika, koji je nekim toplim i zvonkim
glasom pjevao molitve na njegovom materinjem jeziku. Nema više ni
bake, koja je svakog Badnjaka u ponoć na ovom istom mjestu u crkvi
klečala kraj svojega unučeta, privijala ga k sebi i slušala pjesmu o
Rodenju Djeteta . Pjesmu, koju su pratili mekani i sitni glasovi or-
gulja i djece. I ta mu se je pjesma pričinjala uvijek još ljepšom i od
one pjesme koju su anđeli pjevali nad Djetetovim uzglavljem, o kojoj
mu je baka kraj ognjišta pričala svakoga Badnjaka . . . Da, ovo više
nije Badnjak njegov i njegove bake. To je badnjak njihov. Za njih.
Za ove strane ljude, koji su u sebi gledali samo svoju radost, opo-
jenost, a nijesu gledali bosoga djeteta, koje je pomodriilo od zime i
drhtalo kraj crkvenih vrata.

O, zašto to malo, boso dijete ne može večeras zaboraviti svoje
bake? Zašto? Ono se sjeća, kako je vatra na ognjištu u njegovoj kući
na današnju noć nešto jače plamsala. Plamsala veselije nego inače. A
noćas nema bake. Nema ognjišta. Ni bake ni ognjišta nema već dugo.
A i u drugim kućama u svome selu nije vidjelo svjetla. O, zašto nije
ipak ostalo u svome uspavanome selu. O, zašto se nije rade zavuklo u
čiju staju i zgurilo u slamu kraj izmršavjelih tuđih krava. Zašto su ga
ova velika svjetla, koja su se vidjela čak u njegovo selo izmamila i
dovela ovamo u grad? Zašto nije ostalo? Možda bi se ipak i u selu i
za njega bilo našlo ognjišta kojega susjeda i čija tuđa baka, koja bi
pričala priču o nasmijanom betlehemskom Djetetu nad čijim uzglavljem
svijetli modrikasta zvijezda.

Zeble su noge. Zeble uši i ruke. Zima je prodirala sve do kostiju
bosoga djeteta. Nijesu se mogle ogrijati prnjama, koje su bile oko njih
omotane. A teška vrata svih kuća u gradu bila su čvrsto zaključana.
Pogašena su svjetla, koja su ga namamila ovamo. Ponoć je već davno
prošla, a zora je još daleko . . . Djeca spavaju u krevetima u ugrija-
nim sobama, a oko usana im lebdi posmjeh.

U snijeg pred nekim visokim kućnim vratima sjelo je izmoreno
boso dijete. Uzdahnulo je za svojom bakom i razorenim ognjištem. Iz
očiju mu se spustile suze, koje su se odmah i smrzle na licu.

Razvedrilo se nebo, na kom je zasjalo tisuću sitnih zvjezdica. —
Božićno jutro. Na jutarnjem suncu cikle se sniježni vrhunci pla-
nina. Škripi snijeg pod nogama prolaznika.

Cijelu je kuću toga božićnjeg jutra uzbunilo ono dijete, koje je majka noćas oblačila u toplo vuneno odijelo. Utrčalo je u kuću to dijete i zavikalo: »Majko, pred našom se kućom smrznuo nekakav mali odrpanac«.

Vladoje Rovinjski

Blago svakom onom . . .

Zimska noć se bani,
Vjetar cvili, plače,
Šiba golo drvlje,
Vije snijeg sve jače.
Noć je. San mi ne će
Na oči da pane,
Mislím, samo brže
Da hoće da svane.
Poslušaću ono
Što mi reče mama,
Da me pusti na snijeg
Sklizat saonama.
Letjeću ko strijela
Bez ikakve mete
Pitaće se majka:
»Kako moje dijete!«

U taj čas ću i ja
U kuću doskakut.
Ako bude zima
Mogu i zaplakat.
Majka će mi vidjet
Prozeblóst po nosu,
Vikat će, da trljám
Ruke si u kosu.
I da neidem k peći,
Jer će zima tada
Pod nokte mi zaći,
Pa će biti jada.
Tako čuva majka
Dijete kad je zima;
Blago svakom čedu,
Koje majku ima.

Našice

Blaž J. Krunić

Pred trinaest godina

Istranka sam mlada
Tamo s Pazin-grada
Tužno će da priča
Moja duša mlada«.

Da bilo je pred trinaest godina, kad sam posljednji put vidjela milu rodnu grudú — moju Istru. Bila sam dijete od pet godina, no događaji onih dana duboko su se usjekli u moju dušu. Bilo je to u vrijeme, kad su Talijani slali naš narod u progonstvo po Siciliji i Kalabriji. Sretnim slučajem izbjegao je moj tata internaciji. Videći opasnost, koja je prijetila njemu i drugima, pobježe jedne tamne noći sa još jednim drugom preko — u slobodnu Jugoslaviju. Nijesam tada razumjela tatin bijeg od nas, koje toliko voli.

Tek nakon nekoliko mjeseci svoga odlaska uspjelo je moje tati, da nam javi svoje boravište i da nas pozove k sebi. Sad je počelo spremanje stvari potrebnih nam za život. Vozili su sve te stvari na kolo-dvor i tu ih redali u vagon. Prazno i pusto je bilo u našem stanu. Naši koraci odjekivali su i odbijali se o zidove i gubili se kroz vrata i prozore. I konačno svanu dan našeg odlaska. S mamom sam pohađala poznate obitelji, da se s njima oprostimo u nadi da to neće trajati dugo vremena. A kad tamo. — prošlo je već punih trinaest godina, koje sa

sobom donose sve veće patnje i boli dragom narodu. Stojeći kraj majke vidjela sam, kako joj se od časa do časa spuštaju niz lice svijetle suze iz očiju. I ako nijesam razumjela veliku bol moje mame zbog rastanka sa njenom majkom, rodnom kućom i sa ostalim poznatima, osjećala sam s njome i bilo je teško mome malome srcu misleći na nepoznati kraj, u koji nas je sudbina gonila. Kako mi je tekar bilo teško da se rastanem sa mojom milom »nonicom«, koja me je nadasve voljela i od milja me zvala »moja mala ženica«. Mnogo li sam lijepih dana proživljela sa mojom nonicom, koja je samnom rado šetala po Pazinu i njegovoj okolici. Ali moje mile nonice nema više među živima. Umrla je daleko od nas, koje je toliko ljubila, ali je umrla u svojoj kući, što si je uvijek vruće željela.

U pratnji rodbine i znanaca pošle smo na kolodvor, gdje je već čekao vlak na odlazak. Ušle smo u vagon sa našim pokuštvom. Još smo se jednom izljubile sa milom nonicom i ostalom rodbinom i pozdravile smo sve prisutne znanca. Vlak zazviždi i krene. Mahanje rupčica pratilo nas je do prvoga zavoja, gdje smo i naš dragi Pazin izgubile iz vidika.

Osjećaj, da idemo našem tati i u toliko željkovanu slobodnu Jugoslaviju, nadjačao je bol za ostavljenom rodnom kućom i strepnja pred neizvjesnosti, koja nas je čekala putem; osokolile smo se i nismo više bile žalosne. Lijepi svibanjski dan još nam je više veselja ulijevao u grudi; moja draga majka je, makar proti volje, samo da mene razveseli, katkad i zapjevala.

Žalibože naše dobro raspoloženje nije dugo trajalo. Došli smo do stanice Divača, gdje smo morali čekati cijelu noć na vlak, koji će nas dalje odvesti. Tu smo doživjele strašne stvari, koje je teško riječima opisati i od kojih mi i danas srce strepi, kad pomislim na onu noć. Moja mila mama je mene više puta te noći stisnula na svoje grudí i zvala »u pomoć«, jer su Talijani — vojnici i željezničari — nekolicu puta pokušali da provale u naš vagon. Pretrpjele smo neopisiv strah i proživjele strašnu noć. Samo dvojici naših ljudi, koji su bili te noći isto tamo u službi, moramo da zahvalimo što smo ostale žive i da nam nisu stvari bile pokradene. Bila su to dva naša željezničara koji su na prvi zov moje mame »u pomoć« pripravno pritrčali i rastjerali divlju rulju Talijana napadača. Ti dobri ljudi odveli su mene na sigurno, a oko vagona, gdje je bila moja mama stražarili su koliko im je samo služba dopuštala. Više su puta te noći spriječili provalu u naš vagon. Ujutro su mene vratili mami, jer su ostavili službu i pošli na počinak. Oko deset sati krenule smo dalje umorne, neispavane i prestrašene. Na stanici Sv. Petar na Krasu čekale smo do poslije podne i strepile smo pred drugom noći među Talijanima. Ali na sreću i tu je bilo naših ljudi u službi; na molbu moje mame prikopčali su naš vagon na vlak, koji je vozio francuske vojnike, s kojima smo hvala Bogu prevalile put do Ljubljane bez osobitih teškoća. Slijedećeg dana bile smo na cilju.

U zagrljaju milog nam tate zaboravile smo trenutno sve patnje i nanese ne nam uvred. Tad smo lutali po slovenačkim selima, misleći, da smo došli među naše ljude, koji će nam rado pomoći. »Tudinci, iz-

beglice«. čuli smo, kuda smo prolazili. Bili smo kao Preradovićev
»Putnik«.

»Za tudinca ništa nemaš
Tuda majko«

A nijesmo prosjačili i nijesmo tražili, da nam nešto poklone, nego
smo novcem u ruci molili, da nam prodadu mlijeka, a dobili smo od-
govor: »Rajši ga dam prašičem kakor beguncem«. Da, tako je bilo u onim
danima. Trpjeli bi još više, samo da sine našoj sirotici Istri dan slobode.
Ona mila naša zemlja primila bi u svoje krilo i pogostila i tudinca.

Otada pa do danas prošlo je punih trinaest godina. Čekali smo,
nadali se i vjerovali, da će svanuti i za Istru dan slobode, ali ni toga
do danas nema. Mi nijesmo prestali čekati, nadati se i vjerovati, dapače
i ja u svojim molitvama dodajem jednu molbu i to, da naš narod ustraje u
borbi, da ne podlegne, jer doći će dan spasa, sinuće i njemu dan slobode.

Ormož

Dušica

Vjerni Uskok

Zemlja Istra imala je jednom dva gospodara. U krajevima okolo
Pazina, u takozvanj pazinskoj grofoviji, te u Kastvu, Mošćenicama i
Veprincu vladahu od godine 1374 nadvojvode kuće Habsburške kao na-
sljednici grofa Alberta, posljednjega vladara goričkoga. Ostala Istra
pripadaše duždu mletačkome.

Radi Istre i Jadranskoga mora vodili se često ratovi izmedju dužda
i nadvojvoda. Najžešća borba bjesnila je od godine 1614 do 1617. Tu borbu
prozvaše gradiškim ratom. Nazivlju ga i uskočkim ratom, jer se u njoj
isticahu kao hrabri boreci mrki Uskoci, bjegunci iz Hrvatske, Bosne i
Dalmacije, neprijatelji Mlečića i Turaka.

U ovome ratu nisu se u Istri sukobile velike vojske, borahu se
manje čete harajući gradiće, sela i dvore po tužnoj zemlji. Takav je
okrutan običaj vladao u ono doba ratovanja.

Pokraj sadašnje željezničke stanice Lupoglava, izmedju Roča i Pa-
zina, dizao se onda, na strmome brežuljku kaštel Lupoglav s tvrdom
kulom i zidinama. Gospodarem mu bijaše hrvatski plemić Ivan Sinković
pristaša nadvojvoda.

Bernardin Tiepolo, mletački poglavar u Rasporu i Buzetu, slao je
često svoje vojnike protiv kule Ivana Sinkovića, ali je Lupoglav bio pre-
tvrda kost za mletačke zube. Uskoci ih svaki put odbiše od tvrdjave, a
Mlečići zapališe jednom iz osвете lijepu palaču Ivana Sinkovića u seocu
Semiću, te opljačkaše neka sela i mnoge seljačke kuće nedaleko Lupo-
glava.

Jednoga dana pade u šake mletačkoga vodje Verzo Verzi neki ra-
njeni Sinkovićev Uskok.

Iste večeri, dok se mletačka četa odmarala u nekoj šumici pijući
opljačkano vino i pekući otete ovnovе, zapovjedi Verzi, da dovedu pred
njega zarobljenog Uskoka.

Vojnici ga odmah poslušalaše.

Uskok, mlad i krupan čovjek, stajao je pred vojvodom oborene glave.

— Što si se pokunjo, junače! — reče mu prijazno Verzi.
— Sramim se, što si me uhvatio živa — odgovori Uskok. Časnije je izgubiti glavu.

— Kako se zoveš? Od kuda si?

— Ime mi je Vujo Vučić, a rodom sam iz Dalmacije.

— Tko te povede u Istru? Zašto služiš Ivana Sinkovića?

— Turčin nahrupio u naša sela; ubija ljude, pali stanove i otimlje stoku, a ja bježi u Senj, da ne budem Turčinu rob. U Senju upoznah Ivana Sinkovića, pa udjoh u njegovu službu, jer je poštenjak i ljudina od oka.

— Čuj, Vujo! Služi mene, pa će ti biti dobro.

— Neću, Mlečiću, da me obaspeš žutim dukatima!

— Kaži mi onda, kako bih mogao kradom ući u taj prokleti Lupoglav, pa ću te povesti u Labin; ukreat ću te u ladju punu svakog dara i zapovjediti mornarima, da te zdrava i bogata prevezu u tvoju domovinu. Daj, Vujo, ne budi lud.

Mlečiću, uzalud me napastuješ. Nisam u rodu Vuku Brankoviću.

— Kad ne ide milom, neka bude silom! — klikne ljutito Verzi i namigne svojim vojnicima.

I Mlečići postaviše Uskoka na grdne muke. Šibali ga, čupali mu nokte, kidali kliještima meso, ranjavali ga usijanim gvoždjem i sakatili mu noge.

— Vujo, hoćeš li? Bit ćeš slobodan i bogat — govorio mu Verzi.

Uskok je šutio i podnašao junački svaku muku. Najednom mu se smrkne ispred očiju i glava mu klone na prsa.

— Bacite tu mrcinu u kakvu jamu! — zapovijedi Verzi.

Mletački vojnici ne iskopaše Uskoku grob, nego ga baciše u bližnje šikarje.

Vujo ne bijaše mrtav. Dodje opet k sebi i dugo je u grmu slušao, kako Sinkovićeve sluga Marko uči mletačkoga vodju, na koji bi način sutra obnoć Verzi mogao lako izdajom ući u lupoglavski grad. Marko će mu iz grada dati znak: crveno svijetlo na oknu kule.

Mletački tabor uroni u tvrd san. Vujo se teškom mukom izvuče iz šikare puzeći kao ranjena zvijer i udari šumicom prema Lupoglavu. Gmizao je po kamenju u tami i kiši vukući svoje prelomljene noge.

Sjutradan na večer vidješe lupoglavski vojnici, gdje se neka jedna prilika jedva vuče uz strmac ispod grada.

Potrčaše k njoj, te je poniješe k Ivanu Sinkoviću.

— Vujo, što je s tobom! — kliknu plemić, kada vidje svoga Uskoka onako krvava i osakaćena.

— Gospodaru — odgovori Uskok — nemam vremena da ti sve pričam . . . znaj samo, da je sluga Marko izdajica; . . . Noćas: crveno svi . . . jetlo na o—knu ku—le . . .

Još je htio da nešto kaže; usnice mu zadrhtaše, ali ne progovoriše. Vjerni Uskok umrije u naručju svoga gospodara.

Vladimir Nazor

Majmun Klok, mali Jožic i njihove vragolije

Crne su se misli rojile našim junacima po glavi. Studen da se smrzně, snijeg do pojasa a i više, a oni bez saonica klipšu okovani, tjerani da ni sami ne znaju kuda. Razbojnici iza njih s napereim puškama.

»Stanite!« krikne im najednom voda razbojnika, kad su došli do nekakve kolibe. »Tu ćemo se odmoriti.«

Stadoše i već htjedoše da će u kolibu, da se ogriju, ali jok! ne puštaju ih lopovi.

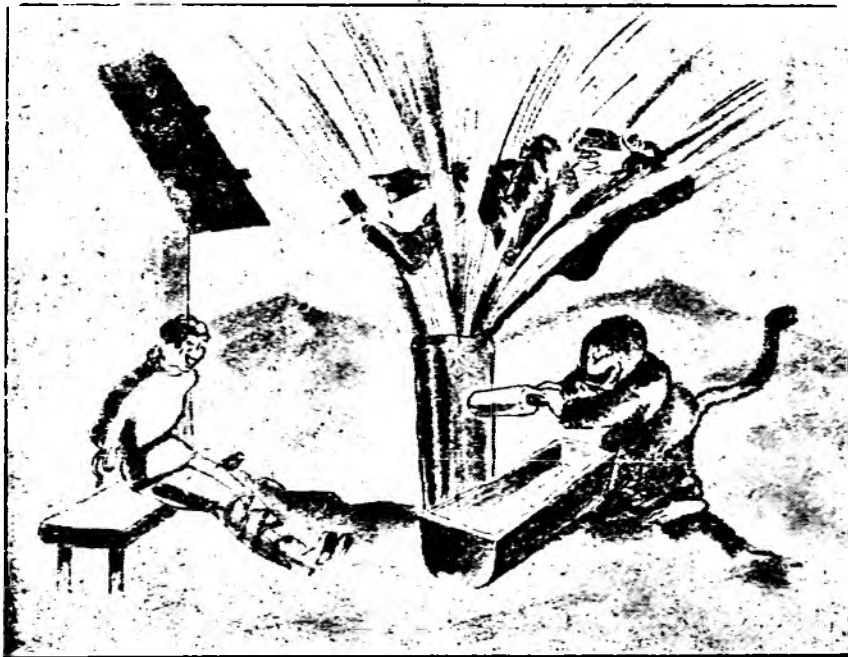

»Što još ne? Gospoda bi htjela da se griju pod krovom«, smijao se zlobno razbojnik koji ih je čuvao. »Samo naš voda i njegovi drugovi smiju ući u kućicu, a vi ćete lijepo da skaćete s noge na nogu ovdje pred kućom, pod mojom budnom paskom.«

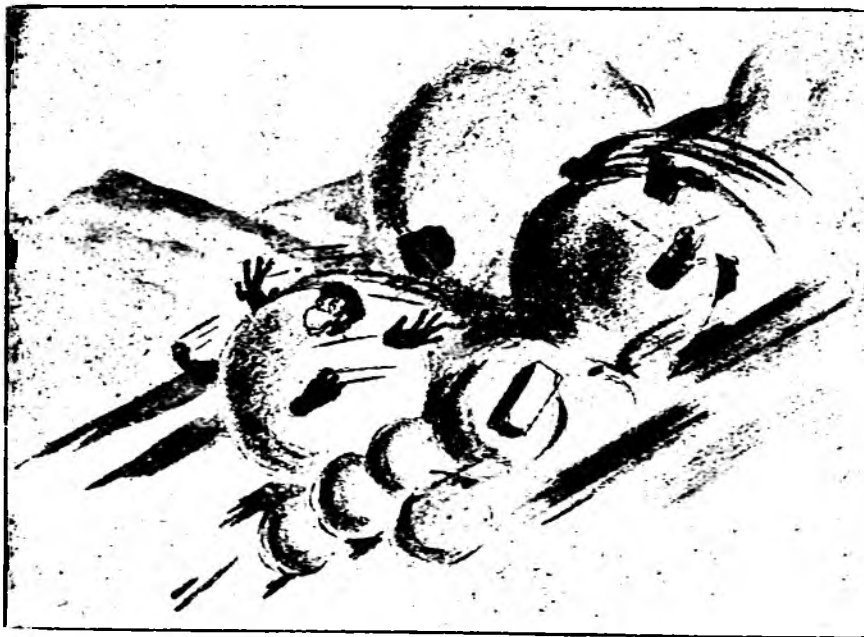
Pred kolibom bio je izvor vode. Razbojnik sjede na panj, kroz koji je voda curila, nasloni se na pušku i stade se podsmijavati Jožiću, koji je svezan, klonuo na klupu i cvokotao zubima od studeni i gladi.

Klok se međutim šuljao oko izvora, snujući u svojoj pametnoj majmunskoj glavici novu majstoriju, koja bi ih izbavila iz neugodnog i strašnog položaja. Ogrnut u laponsku bundu capkao je po snijegu tražeći kakav klin.

Razbojnik nije podavao mnogo pažnje Klokovu kretanju, ta gdje bi on bio ni pomislio, da jedno sasvim obično majmunče misli na kojekakove psine. Nije još poznavao mudru glavicu majstora Kloka.

A Klok? Našao klip i spretno ga turio u rupu izvora i začepio ga. Pri tom je zlobno namignuo Jožiću, koji se pretvarao kao da ništa ne vidi.

Kratko vrijeme zatim: pras! Voda se nakupila i svom snagom izblje klip i odbaci u zrak panj i razbojnika koji je na panju sjedio. Uсталom pogledajte sliku, i divite se majstoriji Klokovoj.

Razbojnik se neko vrijeme koprcao u zraku, a zatim ljosnuo i strovalio se u snijeg, koliko je dug i širok pa se otkoturao poput bureta u provaliju.

A Klok i Jožić? Da vam ih je bilo vidjeti. Časka ne časeći odve-
zao je Klok Jožiću remenje, kojim ga lopovi bijehu svezali, pograbio
ga žurno za ruku i bjež! niz strminu na drugoj strani. To je bila jur-
njava. Snijeg je prštio pod njihovim nogama, rušio se, gomilao i ko-
turao, lijepio se uz njih, dok na koncu nijesu i oni sami postali dvije
ogromne sniježne lopte, iz kojih su im virile samo glave, ruke i noge,
a Klocku i rep.

Silnom brzinom valjale su se te kugle niz kosinu. Na svu sreću
nije bilo nigdje zapreka, ni drvlja ni kamenja, jer kad bi još toga bilo,
naši se junaci ne bi bili baš najbolje proveli i na glavama bi im bila
izrasla više nego jedna kvrga.

I sve bi bilo lijepo prošlo, kad bi brijeg bio završavao u kakvoj
ravnoj dolini. Ali, na njihov jad i pokoru, u podnožje je brijega uda-
ralo more.

Najednom dakle: pljus! pljus! Dvije se ogromne sniježne lopte
skotrljaše u more.

»U pomoć!« krikne Jožić — »Udavit ću se, spasavaj me, Klok, ako
Boga znadeš!« I već stade grcati slanu morsku vodu.

A Klok, kome je Bog na svu sreću stvorio rep, zakormani neko-
liko puta repom, što mu je virio iz sniježne lopte i njegova je ravno-
teža bila uspostavljena. — Ali — Jožić siromah umalo što ne postrada.
Njegova se lopta okrenula naopako tako da mu je glava uronila u vodu,
a noge mu virile u zrak, pa je jadnik gutao vodu sve u šesnaest.

Opazivši to Klok zavesla repom i u tili se čas nade uz Jožića,
preokrene ga i stade skidati s njega ledenu sniježnu koru.

Neki finski ribari, koji su u taj čas onuda plovili opaze naše junake i čuvši njihove krikove pohrle im u pomoć. Dobace im uže, za koje se onj uhvatiše i za tren ih povukoše u čamac.

Klokovi su zubi cvokotali od silne studeni ko mašinska puška, a bome se i Jožiću koža dobroano naježila.

Zahvalivši svojim spasiteljima, šćućurili se u jednom kutu ladice i drhturili, prozebli do kosti. Bijahu se ozbiljno prehladili i ako im se Bog ne smiluje mogli bi zaista stradati. Ribari izvezoše ih na obalu i spremiše u jednu ribarsku kućicu u dolini.

ZABAVNI KUTIĆ

Iz čvrste ljepenke (kartona) ili tankog drva napravi brodić kaošto ga vidiš na ovoj slici, a otraga mu svakako pričvrsti kormilo, koje mora biti okrenuto u stranu. Brodić položi u oveci škař vode.

Uzmi svježe jaje, izbuši mu iglom na jednoj strani veoma malu rupicu, i isiši kroz nju sadržinu jajeta. To ćeš najlakše učiniti, ako malo usišeš, zatim okreneš jaje da udje kroz rupu nešto zraka, pa opet malo usiši, zatim ga ponovno okreni i tako redom dok ne bude sav bjelanjak i žutanjak vani. Radi vrlo oprezno da se rupa odviše ne raširi.

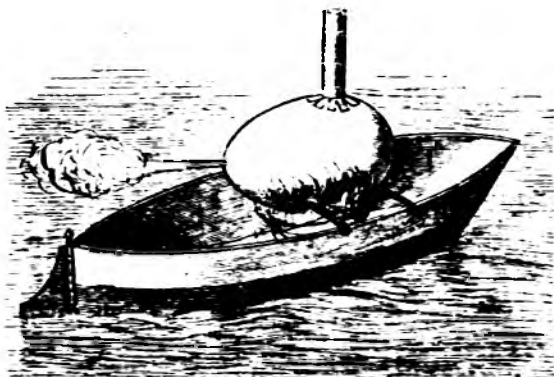
Kad je jaje prazno ulij u nj do polovice vode.

Na dvije tanke žice, koje si malo savinuo i pričvrstio ih preko ladice, položi ovo jaje u koje si ulio nešto vode.

Zatim uzmi lupinu od pola drugog razbijenog jajeta. U tu lupinu metni malo pamuka, koji si prije toga namočio u gorivu žestu (špiritus). Ovu lupinu s pamukom i žestom metni na dno brodića pod ono jaje koje si prije izisao i ulio u nj nešto vode. Pazi na to, da rupica jajeta mora biti okrenuta na onu stranu gdje se nalazi kormilo.

Kad si sve tako udesio kako vidiš na našoj slici, zapali šibicom žestu. Voda u jajetu ugrijat će se i brzo zakipjeti. Para će početi sukljati kroz rupicu na jajetu i svojim pritiskom tjerat će brodić naprijed, sve brže i brže, a kako je kormilo broda okrenuto prema unutarljivoj strani, plovit će neprestano uokrug tako dugo dok je žeste u lupinci odnosno vode u jajetu.

Za male novce eto ti pravog pravcatog parobroda.

MOLBA SVIM ČITATELJIMA »MALOG ISTRANINA«

Ovom broju prilažemo čekovne uplatnice, pa neka svaki, koji do sad nije platio pretplatu, pošalje novac, kako ne bi ušao u novu godinu s nekim dugom na duši.

Tko je pak već poslao pretplatu, neka se ne ljuti, što i opet dobiva ček. To ne znači da tražimo od njega da je plati još jednom. Ali ako ima i malo osjećaja rodoljublja i ljubavi prema našoj dragoj Istri i mučeničkoj braći svojoj tamo, on ne će ček baciti. O Božiću, kad svaki po nekod dariva, sjetit će se i on »Malog Istranina« pa će mu poslati makar najneznatniji darak u fond. A još će ljepše i plemenitije djelo učiniti, pretplatj li na naš list kakvog svog siromašnog malog znanca.

Poduprite nas, prijatelji, koliko tko može, izvršite svoju svetu rodoljubnu dužnost.

VILINSKO KOLO

Alegorijska slika u jednom činu.

Ovaj lijepi dječji igrokaz, osobito podesan da ga izvode školska djeca ili sokolski naraštaj, ovih će dana u štampu. Stvar je sasvim istarska. Nastupaju istarske vile: Učka, Mirna, Raša, Dragonja, Limka i Jadranka a uz njih zbor istarskih potočića. U borbi s crnom aveti prikažu im u pomoć vile sa istoka: Savka, Dravka, Drinka, Vrpka i dr.

Tekst ovog lijepog igrokaza napisao je g. Ernest Radetić, glazbeni dio (pjevanje i dječja kola) složio je g. Ivan Matetić, dočim je tehničku stranu igrokaza usavršio jedan vrlo uvaženi umjetnik glumac.

Molimo gospodu učitelje i sokolska društva, da nam jave bi li bili voljni stvar s djecom izvježbat i prikazivati, te na koliko primjeraka reflektiraju.

Javi li se dovoljan broj naručitelja štampali bi igrokaz kao posebnu knjižicu. Cijena bi joj bila najviše 3.— do 4.— dinara po komadu.

Vlasnik, izdavač i odgovorni urednik: Ernest Radetić, Zagreb, Boškovićeva ulica 20. — Tiskara C. Albrecht (P. Acinger), Zagreb, Radićeva ulica 26.

Za tiskaru odgovara Petar Acinger, Zagreb, Gundulićeva ulica 22a.